

Lapis József

„MÚZSA! TE MOST NE IZÉLJ VELEM” – NAGY BARNA KÖLTÉSZE- TÉNEK RÉTEGEI*

* Jelen dolgozat a 2019. december 2-án a Sárospataki Református Teológiai Akadémián elhangzott előadás kisebb javításokkal kiadott szövege. Az íráshoz társuló képek a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Kézirattárából származnak (illetve a *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* egy oldala a Nagykönyvtár folyóirattárából).

Amikor megkaptam a megtisztelő fölkerést arra vonatkozóan, hogy Nagy Barna évfordulós emlékülésén a neves teológus professzor költői munkásságáról beszéljek, abban a boldog tudatban vállalkoztam az izgalmas feladatra, hogy egy mennyiségben és minőségben is releváns szöveggörpusszal dolgozom majd. Az természetesen tudható volt, hogy Nagy Barna lírai és műfordítói életműve nem olyan kiterjedt és nem olyan jelentős, mit például kortársa – egyébként szintén idén születésének 110, halálának pedig 30 éves évfordulójával bíró – Képes Gézáé, akivel egy időben voltak diákjai a pataki kollégiumnak.

A Tudományos Gyűjtemények kézirattárából előkerült azonban egy kisebb, mintegy nyolc költeményből álló versanyag, amely dr. Nagy Barna életművéhez tartozott, s amelyhez a Gyűjtemények munkatársainak segítségével hozzáférhettem – ezt a segítséget ezúton is nagyon köszönöm. Ezen túl az is kiderült, hogy Nagy Barna diák s hallgató korában, kiváló nyelvérzékének egyik bizonyítékaként, s vélhetően az idegen nyelvek mélyebb elsajátításának gyakorlataként versfordításokat is készített, s ezeknek a *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* című lapban publikált nyomai is vannak. Ezen lap archívuma szintén teljes egészében hozzáférhető a pataki Nagykönyvtárban, így minden adottnak tűnt ahhoz, hogy egy jól vizsgálható szöveganyaghoz jussak.

Nem éppen a legjobb filológusként jártam el azonban akkor, amikor első körben kizárólag a verseket olvastam át, anélkül, hogy különösebben megvizsgáltam volna a dokumentumok kontextusát, illetve kiadási jelzéseit. A saját versek tekintetében azonban egy színvonalában rendkívül egyetlen versanyaggal találkoztam, egy-két figyelemre méltóbb szövegen túl esztétikailag meglehetősen kezdetleges műveket is olvashattam, ami akkor is meglepő volt számomra, ha sejtettem, hogy Nagy

Barna vélhetően rutintalan versíróként kísérlete meg időnként a líra közvetítőrendszerén át közölni gondolatait. Mindenképpen sokkalta jobb stilsztát, érzékenyebb szövegolvasót, az irodalmi hagyományban jártasabb kutatót, reflektívabb gondolkodót ismertem azonban meg Nagy Barnában egyéb művei alapján annál, mint amilyet e költemények némelyike visszatükrözött.

Amikor azonban elkezdtem ténylegesen túllátni magukon a primer veresszövegeken, nyilván azonnal észrevettem azt, amit valószínűleg bárki más korábban regisztrált volna, ti. hogy az első, körünkbe tartozó mű, a Sárospataki Főiskolai Ifjúsági Egyesület pályázatán jutalomban részesített, *Márctzius idusán* című, a romantika kliséitől bőven terhelt, s azokon túllépni kevésbé képes lelkesült, kétségkívül nemes gondolatokban bővelkedő hazafias költemény természetesen több okból sem származhat a teológus professzor tollából. Hogy csak két tényt említsek, először is, a dokumentum 1900-ban jelent meg, másrészt a címlap szerint a szerző Nagy Barna *joghallgató*. Ő tehát nem a mi Nagy Barnánk.¹ Ekkor azonnal fölmerült bennem, hogy a kéziratok között föllelt néhány egyéb, cédulára, kisebb papírlapra írott költemény szerzősége is kérdéses. Gyorsan végére lehetett járni a dolognak: az 1970-ben a Nagy Barna hagyatékában, könyvei között talált kézzel írott versek nem az ő saját szerzeményei. Az 1903-ra, 1904-re datált, illetve a datálás nélküli, de egy 1917-es hivatalos értesítő hátoldalára írott mű, ahogyan ezt Dienes Dénes professzor hozzáértő kutatói tekintete hamar beazonosította, minden bizonnyal Nagy Barna édesapjának, Nagy Bélának a szerzőségéhez köthető. Mind a keltezés helyszíne (Eger) segíti ennek megállapítását (Nagy Béla ott teljesített akkoriban szolgálatot), mind a *Vásárnap van ma?* kezdetű vers „1000 cs. B.”, azaz „ezer csók, Béla”-ként feloldható széljegyzete.² S bár ekképpen Nagy Barna föllelhető, vizsgálható költői életműve – hiszen nem kizárt, hogy íródtak egyéb költemények is, amelyek az idő során elvesztek – szám szerint jelentős mértékben megcsappant, mégis, ez a fejlemény több okból megnyugtató volt. Egyfelől megszűnt a versanyag esztétikai szétválása, a korpusz egyenetlensége, s ekképp az írói portré makulái is eltűntek. A megmaradt két-három verses szöveg ugyanis, mint látni fogjuk, szépen illeszkedik Nagy Barna írói és gondolkodói munkásságába. Paradox módon az értelmezhető költői életműszület épp általa született meg, hogy a három kézírásos vers apai szerzősége nyilvánvalóvá vált. [A verseknek sem tett rosszat ugyanakkor ez az átkontextualizálás, hiszen ami a 20-as vagy 30-as években reménytelenül anakronisztikusnak tűnik irodalomtörténeti szempontból, az tulajdonképpen a századforduló irodalmi mezőnyébe inkább belesimul. Ne feledjük, még Ady Endre Új versek kötete előtt járunk, amikor a korszak magyar költészetnyelvében a szentimentális koraromantika, az klasszikus romantika és a biedermeier szerelmi líra nyomai egyaránt felbukkannak, s uralják a dilettáns és amatőr költői megnyilatkozásokat.]

¹ Már az előadást követő kutatómunka során derült fény arra, hogy a *Márctzius idusánt* jegyző Nagy Barna „ev. ref. joghallgató a sárospataki főiskolában.” Lásd SZINNYEI József: *Nagy Barna*, in Uő.: *Magyar írók élete és munkái*, URL: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/n-9BA34/nagy-barna-9BC81/> Utolsó letöltés: 2020. 01. 21.

² Az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárából, jelzet: Analekta 2250.

Az édesapa, Nagy Béla verseiről elmondhatjuk, hogy a *Vasárnap van ma?* kezdetű, szerelmi bánatot megverselő szöveg nyelvi-poétikai kultúrája nem különösképpen erőteljes, a *Hívás* című mű azonban egy fokkal rafináltabbnak tűnik, s az valamivel érdekesebben alkalmazza a koraromantika és romantika sematikáit.

Hívás

Kis kertecskémbe álldogálok,
Fájó szívvel tekintve szét:
A rózsá, szegfű, s mind a többi
Mily búsan hajtja le fejét.
Mi lelt titeket kis virágok?
Hisz kaptok napfényt, harmatot,
Máskor minden szebben virágzik!
Ti néktek itt mi árthatott?

Mit kérdezed? – felel a rózsá –
Hisz közös a mi bánatunk;
A miért te oly szomorú vagy,
Mi is csak azért hervadunk.
Miért oly bú, üres e nagy ház?
Mert lelke nincs, hiányzik Ő.
Mi is feléledünk, ha egyszer
A legszebb rózsá idejő...

Jövel, jövel, ne várjunk itt hiába,
Te legszebb rózsá, virágok virága!

Eger, 1903., július 28.³

Alapvetően ez is a szerelmi líra formáját és hagyományát eleveníti föl, de misztikus áthallásai, illetve az, hogy a „virágok virága” jelentését némileg homályban tartja, izgalmasabbá teszik a kiépülő allegóriát. A vers egy párbeszédet visz színre. A lírai én megszólítja a kertjében található virágokat – az aposztrofé, az élettelen dolgok megszólítása, s ezáltal retorikailag életre hívása, animálása, lelkesítése a romantikus irodalom egyik vezető alakzata.⁴ [Gondoljunk olyan jellegzetes példákra, mint Shelley Óda a nyugati szélhez című verse (Tóth Árpád fordításában): „Nyugati nyers szél, Ősz sóhajja, vad”, szólítja meg és hívja párbeszédre már a legelső sorban a Szelet.] Ami szintén romantikus, illetve koraromantikus klisé, az az, hogy a természetben

³ Az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárából, jelzet: Analekta 2249. Az aláhúzás a kéziratban szerepel.

⁴ Vö. CULLER, Jonathan: Aposztrophé, Ford. SZÉLES Csongor, *Helikon*, 46. évfolyam, 2000/3, 370–389.

búslakodó szerelmes lelkiállapota azonnal kivetül a tájra. [Az érett romantikában ismert és összetett, szép példa lehet erre a Brontë-nővérek prózai és költői világa, amelyben a vad észak-angliai tájban talál otthonra és tükörre a regényhősök lelke. A koraromantikus sírköltészetben azonban ennek a lélek-táj egymásra vetülésnek kidolgozatlanabb és egyszerűbb példáját találjuk.] Ebben a Nagy Béla-versben azt tapasztaljuk, hogy a lírai én szerelmi bánata a kerti virágok bánatában lel tükörre, és amikor őket kérdezi, tulajdonképpen önmagát faggatja. Ez nincs is véka alá rejtve a műben: „Mit kérdezed? – felel a rózsza – / Hisz közös a mi bánatunk; / A miért te oly szomorú vagy, / Mi is csak azért hervadunk.” A nagy Ő, a legszebb rózsza, a virágok virága bár elsősorban valamiféle szerelmi viszony letéteményeseinek tűnnek, a kel-lően enigmatikus megfogalmazás túlmutat az emberi szférán,⁵ s az allegóriákban a transzcendens jelenlét megtapasztalása, illetve épp annak hiánya is benne rejlik. De erről a versről további, illetve mélyebb elemzésbe most nem bocsátkozunk, hiszen bár az apa művei releváns, érdekes kontextust és háttérrel jelentenek, potenciális inspirációként és példaként állhatnak, az irodalmi közlésformák iránti nyitottság magvait jelenthetik a teológus fiú számára, minket elsősorban Nagy Barna saját művei foglalkoztatnak. Ezért a zaklatottabb, talán felforgatóbb, egyébként letisztázatlan s így nehezebben is olvasható, ima formájú, ámennel végződő harmadik kézírásos Nagy Béla-vers olvasásától ezúttal eltekintünk.⁶

A sajátjának tekinthető lírai életmű részeként szóljunk most a költői műfordításokról. Egy szakirodalmi utalás nyomán kezdtem el a *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* évfolyamait böngészni, ám az elsőként megjelölt évfolyamokban nem leltem fordításra. Annyit azért megtudtam az 1926. októberi lapszám 'Pataki cserkészek a Nemzeti Nagytáborban' című cikkéből, hogy „a versenyen magasugrásban pedig [első lett] Nagy Barna”.⁷ [Egyébként a lapban épp e sport vonatkozású hír alatt szerepel Képes Géza fordítása Goethe *Vándor éji dala* című verséről.] A kiváló diáktalentedől azonban az elkövetkező évfolyamokban négy fordításművet is közöltek, majd idővel a lap egyik szerkesztőjeként is felbukkan a neve. A négy fordítás: Goethe: *A halottak tánca* című verse (1927. március);⁸ Heinrich Heine: *Don Ramiro* (1927. május);⁹ Carl Busse, egy kevésbé jelentős német költő két őszi verse (1928. december);¹⁰ *Szerelem és élet dalai* Tagore *A kertész* című művéből (1929. november, angolból fordítva).¹¹

A Goethe-vers fordítását még 8. osztályos tanulóként jegyzi, a *Don Ramiro* végén pedig az általam ismert lappéldányon csak ceruzás aláírásban szerepel a fordító neve

⁵ A „virágok virága” nyilvánvalóan szövegközi utalás is egyben, mégpedig az Ómagyar Mária-soralomra: „Világ világa, / virágnak virág, / keserűen kíznatul, / vos szegekkel veretül!” (Mai átíratban.)

⁶ Az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárából, jelzet: Analekta 2251. Öreg öngyilkos felett... kezdetű szöveg.

⁷ Pataki cserkészek a Nemzeti Nagytáborban, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1926. október, 24–25.

⁸ GOETHE: A halottak tánca, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1927. március, 126–127.

⁹ HEINE: Don Ramiro, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1927. május, 166–167.

¹⁰ Carl Busse két őszi verse, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1928. december, 86.

¹¹ Szerelem és élet dalai. Rabindranath Tagore: A kertész c. művéből, Ford. NAGY Barna, *Sárospataki Ifjúsági Közlöny*, 1929. november, 43–44.

(de ez elképzelhetően a bekötés során csúszott le, mindenesetre a kiadvány címlapján szerepel a fordító neve). [A Tagore-szöveg fordítása mellett pedig ismét épp egy Képes Géza-vers olvasható.] Mivel a Tagorét a jelzés szerint angolból fordította, így ezen átültetések a német és angol nyelv bírásáról tanúskodnak; a francia nyelv ismerete a későbbi teológiai munkásság fényében nyilvánvaló¹² – Koncz Sándor emlékező szövege, illetve Hörcsik Richárd tanulmánya francia versfordításról is hírt ad, de én ennek nem leltem nyomát, a megtalált versekben nem látszik arra vonatkozó információ, hogy valamelyik német nyelvű művet franciából fordították volna (a Heine esetében kifejezetten szerepel is a „németből fordította” kitétel).¹³

Már az időrendben első, gótikus hangulatú, a danse macabre, haláltánc műfaját idéző Goethe-vers – *A halottak tánca* – fordítása is remek stilisztát mutat, olyat, akinek van érzéke a poétikai finomságokhoz, a szóválasztáshoz (műfordítás esetében az érzékeny és gazdag szókincs legalább olyan lényeges, mint például a verstani tudás). Bámulatos, hogy a 8. osztályos tanuló nem nagyon téveszt ütemet, s jobbára természetesen gördül a ritmus – ez gyakorlottabb fordítók esetében sem evidens, sőt.

Az 1928-as Busse-átültetésen mindenképpen lemérhető a fordító igényesség, Nagy Barna nyelvi érzékenysége – a szövegen tulajdonképpen alig érezhető annak fordítás volta, jó ízléssel gördülnek a versmondatok. Busse nem tartozik abba a legmagasabb minőségbe, mint Goethe és Heine, ezért nem mondhatjuk, hogy a magyar változatot az eredeti zsenialitása emelné meg. Egyfelől tehát állíthatjuk, hogy színvonalas magyar szövegről van szó, másfelől azt is látjuk, hogy a formát bizonyos szabadsággal kezelte Nagy Barna. [Ez természetesen nem egyedi eset, Kosztolányival is előfordul, hogy páros rímű strófát keresztřímmel fordít, s vice versa.] Itt is azt láthatjuk, hogy az A-B-A-B-C-B alapvetően keresztírmelésből Nagy Barnánál A-A-B-B-C-A lesz, azaz páros rímű, a végén, az eredetivel megegyezően, a második sor második felét megismétlő sorvéggel. A Busse-vers tisztább rímeiből Nagy Barnánál jól csengő, ízléses asszonáncok lesznek, olyanok, amelyek még az Arany János-i zöngeességpróbán is átmentek volna. (A '20-as évek második fele egyébként már az a korszak, amikor az asszonánc izgalmasabbnak is tűnik, mint a tiszta összecsengés.) Észlelhető az is, hogy Nagy Barna a sorokat jelentésük szerint is megkeveri, tulajdonképpen felcseréli őket, s így a visszatérő második soron is változtat. Bussénál a második sor változatlan refrén jelleggel tér vissza a végén: „Sagen di Leute, wohnt das Glück.” Nagy Barna variatív repetíciót alkalmaz, változtatást eszközöl a visszatérő

¹² „Nagy Barna teológiai tanárról azt említi meg, hogy kiváló koponya volt, perfekt a francia nyelvben. Csak egyszer kellett megnéznie a szótárt, hogy a szavak végképp bevésődjenek emlékezetébe. Kálvin János Ezékiel könyvével kapcsolatos kéziratát a svájci tudósok nem tudták elolvasni; a francia nyelvű szöveget Nagy Barna fejtette meg. Díszdoktor lett Svájcban.” Kováts Dániel: Egy beszélgetés morzsái, Kováts Dániel följegyzései *Újszászy Kálmán emlékezéséről*, in BALASSA Iván – KOVÁTS Dániel – SZENTIMREI Mihály (szerk.): *Újszászy Kálmán emlékkönyv*, Budapest – Sárospatak, Szabad Tér, *Széphalom Évkönyv* 8., 1996, 79–84, 80.

¹³ DR. KONCZ Sándor: D. Dr. Nagy Barna emlékezete, *Theologiai Szemle*, XII. évfolyam, 1969/11–12, 358–360, 358.; HÖRCSIK Richárd: A Kálvin-kutató Nagy Barna emlékezete, *Sárospataki Füzetek*, 13. évfolyam, 2009/4, 67–80, 68.

rő sorban: „ott lakik messze, túl a hegyeken” – „Ott messze, messze, túl a hegyeken”. S míg az eredetiben „az emberek azt mondják” kifejezés mindkészer jelen időben van, és általános érvénnyel bír („Sagen die Leute”), addig a fordításban időváltás történik, s így személyesebbre is hangolódik: „azt mondták énnekem”, „azt mondják”. Az összecsengéseken, sor-renden, ismétlésszerkezetekben és apró jelentésekben végrehajtott, nyilvánvalóan tudatos elmozdítások, módosítások következtében az eredeti egyszerűbb, dalszerű szövegből egy hullámzóbb hangvételi és bensőségebb, megkockáztatott, hogy jobb szöveg keletkezett.

A továbbiakban a *Don Ramiro* című Heine-vers fordítását vizsgáljuk meg részletesebben, összehasonlítással élve. A *Don Ramírot* ugyanis lefordította egyfelől még Endrődi Sándor, a századforduló keveset emlegetett költő-műfordítója, valamint a Nagy Barna-iskolatárs Képes Géza is.¹⁴ A Heine-vers egy viszonzatlan szerelem balladisztikus története: Donna Clara házasságra lép Don Fernandóval, miközben Don Ramíróval szerelmesek egymásba. Don Ramíro a hölgy kérésére megígéri, hogy elmegy az esküvőjére, és együtt táncolnak majd. Ez meg is történik, ám fokozatosan kiderül, hogy az éjszín ruhában, hidegen megjelenő Don Ramíro egy visszajáró, egy kísértet, ugyanis a férfi ekkorra már halott. A balladisztikus mű vége homályban marad: hogy mi történt Dom Ramíróval, s tényleg jelen volt-e, vagy csak Donna Clara képzeletében történt-e a jelenés, nem tudjuk.

A művet nem könnyű lefordítani, hiszen a sejtető, fojtó, kevés szóval sokat mondó hangulatot lenne szükséges visszaadni egyfelől, formailag pedig a zaklatott ritmuson túl a Heine-szöveg sajátos rímelése is kihívást jelent másfelől: szabálytalan, félrímek és bizonytalan asszonáncok váltják egymás: van is összehangzás, de nincs is. Jól megfigyelhető ez a 4. strófa *bitter – Sterne – Willens* végződésén, amelyben az r/s-n-é hangkapcsolatok váltakoznak különféleképpen. Nagy Barna erre a nak–nek elrímeléssel válaszol, illetve a „pislogása” szintén távoli asszonáncával. A fordításokból egyértelműen kiderül, hogy a szerzők mit érzekeltek összecsengésnek, s mit nem. Nagy Barna inkább a 3-4. sort látja találkozni, míg Képes Géza a 2. és 3. sorvéget csendíti valamelyest össze – Endrődi a 2-at és 4-et. Három különböző megoldás tehát, s ez nem véletlen: az eredeti mű hangszerkeretének termékeny bizonytalanságából fakad. Ha a strófa jelentésére is figyelünk, akkor azt látjuk, hogy Nagy Barna inkább költőien s képszerűen oldotta meg a helyzetet a „gúnyolódó pislogása” kifejezéssel, tulajdonképpen kiiktatva a „Spruch” szó teológiai is releváns konnotációit (jóslat, ítélet, mondás) – ez Képes Gézánál a „baljós ... ítélet”-ben megjelenik. [Itt Endrődi szövege félrecsúszik megítélésem szerint, a gúnyt ismétli és hangsúlyozza (az eredetiben a „bitter” – keserű szó ismétlődik), némiképp tautologikus kényszerme-

¹⁴ Képes Géza fordítását az alábbi kiadás alapján vizsgálom, és közlöm részleteit: KÉPES Géza: *Válogatott műfordítások*, Budapest, Szépirodalmi, 1951, 137–141. Endrődi Sándor fordításának forrása: *feherilles.blogspot.com*, URL: <https://feherilles.blogspot.com/2013/03/heinrich-heine-don-ramiro-don-ramiro.html> Utolsó letöltés: 2020. 02. 11.; A német eredeti szöveg forrása: *staff.uni-mainz.de*, URL: <https://www.staff.uni-mainz.de/pommeren/Gedichte/BdL/Rom-09.html> Utolsó letöltés: 2020. 02. 11.

goldással.] [Nagy Barnánál még a „túlkemény”-re érdemes figyelni, mert a „túl” szócska hozzákapcsolása a melléknevekhez egyébként a teológus gyakori stiláris eljárása lesz a későbbiekben is.]

A *Don Ramiro* című vers 4., 10. és 12. strófája az eredeti verzióban és a szóba kerülő három fordításban:

Heinrich Heine:

Don Ramiro! Don Ramiro!
Deine Worte treffen bitter,
Bittre als der Spruch der Sterne,
Die da spotten meines Willens.

Prachtgebäude und Paläste
Schimmern hell im Glanz der Sonne;
Und der Kirchen hohe Kuppeln
Leuchten stattlich wie vergoldet.

Aber dorten, siehe! siehe!
Dorten aus der Marktkapelle,
Im Gewimmel und Gewoge,
Strömt des Volkes bunte Menge.

Endrődi Sándor:

– Don Ramiro, don Ramiro,
Fáj tőled e keserű hang;
Gúnyolnak a csillagok is,
De mégsem ily sértő gúnyal.

Paloták, szép épületek
Ragyognak a napsugárban,
S a templomok aranyozott
Kupolái tündökölnek.

Ámde: nézd, nézd! a piacon,
A térbeli kápolnából
Sürgve, forrva, hömpölyögvé
Tódul ki a tarka népraj;

Nagy Barna:

Don Ramiro! Don Ramiro!
Túlkemény e szó fülemnek,
Fájóbb, mint a csillagoknak
Gúnyolódó pislogása.

Palotáknak, kéjlakoknak
Ezre csillog fényözönben
S a sok templom kupoláit
Szűzaranya vonja a nap.

Ámde nézd csak! nézd amottan,
A főtemplom ajtain hogy
Nyüzsg, tolong a tarka népség
Rajzik, árad egy tömegben.

Képes Géza:

Don Ramiro! Don Ramiro!
Igy beszélni nem szokásod!
szavad keserűbb a baljós
csillagok ítéleténél.

Tiszta fény-özön zuhog le
palotákra, házsorokra
és a roppant kupolákon
szűz arany nap ég lobogva.

Ámde nézd csak, nézd amottan,
a főtemplom ajtain hogy
dől tolong a tarka népség,
rajzik és ruhája csillog.

A 10. versszak elején a „Prachtgebäude” egyszerűen díszes, pompás épületeket, mai szóval luxusvillát, a „Paläste” pedig palotákat jelent. Endrődinél itt sallangmentesen, nem különösebben poétikusan „paloták, szép épületek” szerepel. A palota szóval nincs gond a két pataki diák tolmácsolásában sem, a Prachtgebäude azonban Nagy Barnánál „kéjlak”-ká stilizálódik. Képes Géza ebben az irányban nem gondolkodik, pedig, mint azt a helyi anekdotából tudjuk, ő volt az, akiért a madámnak kellett átjönnie a kollégiumba a közeli bordélyházból, mert nem fizette rendesen a ceheet – már internátusi nevelő korában.¹⁵ Nála mégis, látjuk, egyszerűen „házsor” szerepel. No mármost, e szóválasztások meghatározzák a költemény másodjelentéseit: Képes Gézánál egy rendezett nagypolgári milió benyomását kelti az utcakép – „tisza fény” ragyog – amely képbe a templomok beleillenek, pontosabban a szűz arany napfényben izzó „roppant kupolák” megkoronázzák ezt a városképet. A „tisza fényzőn zuhog le” irányultsága pedig eltéveszthetetlenül utal a mennyei fényre is. Nagy Barna nyilván szándékosan másképpen értelmezi az adott szakaszt: nála a csillogó kéjlakok világa inkább kontrasztot alkot a szűz arany templomkupolákkal. [Megnevezetten Toledo városáról van szó, tehát katolikus, mór és zsidó templomok egyaránt az aszszociációs körbe tartoznak.] A „fényes úrinép” világa szemben áll a hívek ajkain felhangzó „kedves énekkel”. Nagy Barnánál ekképp hangsúlyosabb a pompának a szodomain jellege, ami később rávetül a mulatozó nászi népre is (amellyel pedig Don Ramiro alakja képez majd kontrasztot) – fordításában a szóválasztásokkal beleír tehát valamiféle alapvető bűnösséget a cifra világiasságba. (További értelmezés tárgya lehet, hogy a templomok világa valóban pusztán ellenpontosító viszonyban van-e ezzel, vagy része is a rendszernek.) Mindenesetre a fordítási döntések nem esetlegesek, hanem teológiai tudatosnak látszanak.

A német eredetiben a 10-11-12-13. strófákban szerepelnek a „der Kirche hohe Kuppeln”, „Aus den frommen Gotteshäusern” (jámor istenházából/templomokból), az „aus der Marktkapelle” és a „die hellen Glocken läuten” (csengő harangok konganak) kifejezések. Heine tehát elkerüli, hogy szóismétléssel utaljon a különböző templomépületekre. Endrődi Sándor fordításában „a templomok aranyozott kupolái”, a „jámor templomok”, a „zúgnak a harangok” és a „térbeli kápolna” kifejezések szerepelnek, utóbbi pontosan, bár némileg esetlenül próbálja meg visszaadni a Marktkapelle szót, de a többi esetben is a jelentésbeli precizításra törekszik. Érdekes azonban összevetni ebből a szempontból Nagy Barna és Képes Géza változatait a vonatkozó helyeken. Képes Géza úgy kerül el a „templom” szóismétlését, hogy előbb kihagyja a szót, és „roppant kupolákról” ír – mivel a Kirche, templom szó a fordításában kimarad, így, ahogy említettem, egy homogénebb, a világi-egyházi szembenállást kevésbé hangsúlyozó városkép mutatkozik meg nála. A többi helyen azonban Képes szerepelteti a „templom” szót, ott is, ahol az eredetiben nyoma sincs: „fényes templomok”, „főtemplom ajtain” és a „templom ércharangja” kifejezéseket használja. Nagy Barna esetében az arány 4-ből 4: „templom kupoláit”, „hívek

¹⁵ Köszönet Eger Gábornak a szíves szóbeli közlésért.

ajkain a templomokból”, a „főtemplom ajtain” és „a templom érci nyelve szerepel”. Talán elmondható, hogy a leendő egyházi férfiú szemlélete győzedelmeskedett itt az esztétáié felett: egyik helyen sem akarta félreérthetően hagyni azt, hogy milyen épületekről, harangokról van szó, s ahogy említettem, ezáltal Isten birodalmának jelenlétét, az egyházi és a világi terelemek különbségét és egymás mellettségét is hangsúlyozza: azt tehát, hogy mindkettő a világ része, de a templomi világnak másnak kell lennie, mint a cifraság házáinak.

A 13. strófa pontosan bemutatja ezt azáltal, hogy egyrészt, mint szóltam róla, itt is szerepelteti a templom szót, míg a forrásszövegben csak harangokról van szó, másrészt a német szöveg homogén tipográfiáját úgy változtatja meg, hogy a három pontokkal formailag is elválasztja a világi és egyházi szférákat. Verstani szempontokkal nem lehet magyarázni ezt a megoldást, hiszen az adott helyen a forrásszövegben használt „Glocken” szó helyett ha a szó szerinti „harangok” áll, akkor a választott trochaikus lejtés változatlanul megőrződik: „Kong harangok érci nyelve”. [Rádásul a szinekdochikus viszony megalapozása is ingatagabb így – jóllehet, poétikusabb is.] A fordítás ezúttal tehát inkább teológiaiilag, s nem esztétikailag motivált.

S még egy következtetésünk lehet, ha figyelmesen összevetjük Képes Géza és Nagy Barna fordításait. Mégpedig az, hogy teljesen kizárt, hogy ne tudtak volna egymás munkájáról. Olyan szövegegyezések vannak a kettő között, amelyeknek nem lehet oka pusztán a forrásszöveg azonossága. Jelen ponton, további kutatómunka nélkül nem tudom megmondani, hogy ez közös diákkori műhelymunka eredménye-e, vagy Képes Géza támaszkodott Nagy Barna korábban megismert fordítására. De olyan egymásra vetületek, mint ami a 12. versszakban látható, még számosak vannak. Így vagy úgy, de az, hogy Képes Géza fölvetett a válogatott versfordításait tartalmazó kötetébe egy olyan fordítást, mely több ponton merít a Nagy Barna által jegyzett szöveg megoldásaiból, azt jelzi, hogy a kor egyik legismertebb és legkiválóbb műfordítója nagyra tartotta korábbi diáktársa, az akkor már komoly teológus Nagy Barna lírafordítói teljesítményét.

Most érkeztünk el azokhoz a művekhez, amelyek Nagy Barna saját költészetét képezik. Tulajdonképpen egyetlenegy lírai darabról és két versificatiós gyakorlatról, alkalmi költeményről beszélünk. Az első egy a „Pataki csillagok” című rádióriport szövegébe ágyazott darab, amelyről azt olvassuk a riportban: a régi pataki diákok négyhavonkénti összefüveteleinek van egy emlékkönyve, amelybe, s innentől E/1-ben szól Nagy Barna, „feljegyeztem azt a köszöntőmet, amellyel néhány évvel ezelőtt a 35 éves érettségi találkozóknak nevében üdvözöltem az Alma Mátert. Hadd mondjam el most hirtelenében ezt a 10 disztichont, /nem skandálva, mert néhai jó Szilágyi Benő görög-tanárunk még a sírjából is rámolvasná a figyelmeztetést: »Ne skandálj, te pupák, mert mindjárt helyrezavarlak!«/, hadd mondjam el úgy, ahogy akkor a szivemből született; mert ma sem tudnám rövidebben összefoglalni, hogy miben látom én a mi diáktestvériségünk titkát.”¹⁶

¹⁶ Az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárából, jelzet: Analekta 1295.

Az „Anyám fiai!” megszólítás cím a diáktársakra vonatkozik, s az Édesanya nem más, mint az Alma Mater, a kollégium.¹⁷ A pataki iskola ebben a műben olyan ősanyaként mutatkozik meg, akinek kebelén felnőnek és testvérré válnak a diákok, és ebben a szellemben örök ifjak is maradnak. „Itt örök ifjúságnak az illata árad az ódon, boltozatos folyosón, termeken, udvaron és iskolakertünk fái alatt, meg a hűsvízű Bodrog partjain éppúgy, mint lelkedén is, te diák!” S amit a pataki iskolában főtárgyként tanultak, tanulnak, az nem más, mint az „igaz emberség”. A disztichonok pontosan áramolnak alá, a szöveg végén van azonban egy csavar, amely édesanyát és fiait, iskolát, tanárt és diákot végképpen egy közösséggé és egyenrangú sorsközösségé avat: „S mert igaz emberség volt s marad itten a főtárgy, melyből vizsgázik mind a tanár s a diák, ebben a leckében marad itt meg örök-fiatalnak „hit, haza, emberség” – iskola és fiai.” [Itt is látható egyébként az az írásképi sajátosság, amelyre korábban fölhívtam a figyelmet: „tulsok az emlék”.]

A következő vers szintén egy alkalmi vers, 1960-ból, „Micunak névnapjára!” címmel. A hosszú, három és fél lapnyi terjedelmű, 180 sorból álló mű végig hexameterben íródott, a jegyzet szerint „Dr. Ferenczy Miklós barátomnak”. A költeményből kiderül, hogy ő pápai diák volt, s orvos. Az előadásom címében szereplő idézet is ebből származik, s a felütés: „Múzsa! te most ne izélj velem”, szemlélteti a mű játékos karakterét, időnként visszafogottan frivol tónusát, az ünnepi baráti alkalom öröméhez méltóan. A költemény három részből áll: az invocatio, azaz a Múzsa megidézése, elhívása után maga a Múzsa intézi szózatát Miklóshoz, végül egy végszó zárja a művet. A jó nyelvérzékről, szellemességről tanúskodó műről nem szólok ennél részletesebben, bár a szerzői portréhoz olyan szempontból hozzájárulhat, hogy bizonyos értékképzetek és értékszerkezetek preferenciája például jól kiolvasható belőle. Izgalmas azt is látni, hogy egy bölcsész-teológus miként ír orvosi praktikákról, illetve az orvosi praxisról mint csodálatra méltó professzióról. De alapvetően nem sokkal több ez egy születésnap-i költeménynél, tudós emberek igényességével írva, a klasszikus szónoki retorikák több elemét példásan felmutatva.

Nagy Barna általam ismert egyetlen lírai költeménye két kézirat-tisztázatlanban is megtalálható a Tudományos Gyűjtemények kéziratárában.¹⁸ A két példány között szövegszerű eltérés csak egy kisebb pontban van („és a vízcsap is” – „s még a vízcsap is”), tulajdonképpen az egyetlen különbség, hogy más helyen törik meg a vers az oldal alján, de ez a vers formáját nem befolyásolja, s abból a szempontból hasznos is, hogy a kettő alapján egyértelmű, hogy versszak törés nincs az adott helyen. A két példány magyarázata a hozzájuk írott jegyzetben található: az egyik esetben az szerepel: „Újszászy Kálmánnak küldöm, szeretettel: N. B.”; a másik esetben: „Az Alma Mater könyvtárának küldöm fiúi szeretettel: N. B.” A vers nyomtatásban megjelent a *Zempléni Múzsa* 2009/1. számában, Koncz Sándor újraközölt, eredetileg a *Theologiai Szemle* számára 1969-ben írott emlékező írásának függelékeként. Ez a

¹⁷ „Az intézményt Erdélyi János óta emlegették összefoglaló néven *főiskolaként*; e gyűjtőnév helyett a kollégium szót azután Nagy Barna hozta divatba.” Kovács: i. m., 80.

¹⁸ Az SRK Tudományos Gyűjteményei Kéziratárából, jelzet: Analekta 1293, Analekta 1294.

nyomtatott átírat a könyvtár számára készített verzióval egyezik meg, az átírásban, amennyiben valóban ez alapján készült, egyetlen apró hibát találtam („flaszteron” helyett én inkább „flaszteren”-t olvasok ki¹⁹). Mindezekkel együtt a vers szövege lényegében identikusnak nevezhető.

A vers címe: *Végrendelet*. A megírási körülményekre egy vers eleji széljegyzet utal, mintegy mottó pozícióban: „Írtam Salzburg táján, / 1956. augusztus 8-án, / hazafelé robogó vonaton.” Ez a paratextus nem járulékos szöveg, s nem véletlenül került a mű elejére. A lírai alapszituáció tekintetében lényeges, hogy a versbeszélő úton lévő helyzetben van, s idegenből tart hazafelé. A „hazafelé”, illetve a „haza” a költemény folyamán töltődik fel specifikus jelentésekkel, e ponton alapvetően Magyarországra vonatkoztatjuk. A mottó-jegyzet e két lényegi mozzanata: az idegenség és az útonlét meghatározó emberi alaptapasztalat lesz a költeményben.

Nagy Barna testamentumának két megszólítottja van, de három címzettje, hiszen a megszólítottak mellett a közönsége mi vagyunk: a hagyaték, szellemi értelemben, nekünk szól. A retorikai megszólított előbb „Patak”, majd a vers második felében a „fiú”, a versbeszélő kislánya. Ez a lánc egy öröklődési sort is megjelenít: már korábban is láttuk, hogy Nagy Barna anyaként ír a városról és az iskoláról, a vers záró jegyzetében szereplő „Alma Máter” kifejezés is hangsúlyozza ezt. A tényleges szülők maguk is szorosan összekapcsolódnak a szellemi szülővel, s amikor a vers második felében arra kéri fiát, hogy Patakon temesse el apja s anyja mellé, akkor ez többszörös hazatérés a szülői lélekhez és testhez: a pataki földbe temetkezés tényleges és szimbolikus újragyógyulás is az anyával. Pszichológiai és fizikai értelemben is a végső hazatérés az első öleléshez. Lelki értelemben azonban nincs szó végső hazatérésről, amint erről a vers zárlata tudósít: ez még a várakozás ideje lesz, ez még mindig az útonlét ideje hazafelé, s az otthon majd a feltámadásban mutatkozik meg végleg, amelynek immár a szülők és a gyermekek is részei, részesei lesznek.

Szó volt korábban az apa, Nagy Béla *Hívás* című verséről, amelyben a kerti virágok megszólítása történik. A romantikára jellemző alaphelyzet a *Végrendelet*ben is megismétlődik: a romantikus hegyek, erdők látványa idézi föl a múltat, a régi, a másik hegyvidéket és folyót. [Krúdy Szindbád-novelláiból ismerős helyzet: Szindbád mindig tart valami múltbéli tapasztalat felé, a jelenbeli hiányt betöltendő, s rendre megpróbálkozik, általában sikertelenül, a hiány újratermelésével, újraélni az emlékeket, a régi időt.] A Nagy Barna-vers beszélőjének „múltba fúró szeme” is a régi világot keresi a vonatablakból elsuhanó tájban. Patak jelzője, a „felejthetetlen” itt tényleges, szó szerinti értelemben valósul meg: a város sosem szűnik meg kísértetni, minden késői, jelenbeli tapasztalásban ott van, részese annak, mindig *jelen* van („mindig magamban hordalak”). Az „emlék és remény” szavak ebben a szellemben forrnak szorosan össze, a mindig jelenvalóság tudatában: a pataki teológiát ugyan felső rendeletre bezárták, Patak mint élettér és mint lelki talaj sokak számára megszűnt, de az emléke nem a múlt része, hanem a jelenben hat, s a jövőbe tart: a remény teszi élővé. A *Végrendelet* című vers teológiai koncepciója szerint mindez a feltámadás felé tart.

¹⁹ Bár rímelési szempontból a „flaszteron” talán szebben illeszkedne a mű szövegébe, a kézirat adott helyén „e” betű látszik lenni.

Több jelentésréteg vetül ilyenkor egymásra: az örök feltámadás, valamint a földi világhoz kapcsolódó összefüggések, amelyeknek része az ember életútja (szülőké, fiúé, s a versbéli beszélőé, aki egyszerre apa és fiú is), de a város és az iskola földi sorsa is: a „Patak” szó, a Patak hangsor mindkettőt jelképezi, a tájat, az életvalóságot, a várost, az iskolát fizikai és szellemi, lelki értelemben is. Patak pedig szintén szülő, s a beszélő – ahogy, utaljunk csak ismét a versvégi jegyzetre: „fiúi szeretettel” – gyermek: ám egyszersmind apa, aki fia számára is szeretné továbbörökíteni Patakot mint értelmet, mint jelentést és mint példát. Hiszen a fiú öröksége az, hogy hazavigye apját, minden értelemben, s az is, hogy higgye és várja ő is a feltámadást. Amely ezen a versvégi ponton tehát egyaránt vonatkozik teológiai, szótérológiai értelemben a parúziára és a végső feltámadásra, s, az iskolára vonatkozóan, nyilván, az újraindulásra. Nagyon szép, ahogyan a költeményben e kettős vágyat és reményt akarja a beszélő Patak földjén, földjében tapasztalni, s beteljesülésére várni. („Hadd várjak ott, / ott hadd várjak feltámadást: / egy földit még – az iskoláét, / s a másikat, az örököt – / a minden testekét.”)

Végezetül, fontos kiemelni, hogy a víz, a Bodrog motívuma lényeges szerepet kap a versben. A Bodrog, természetesen, alaptoposza a Patakról és Patakhoz szóló vallomásoknak. Újszászy Kálmán hangsúlyozza *Sárospatak és a Genius Loci* című esszéjében²⁰ Patakkal kapcsolatban a régi alapigazságot: „a hely, ahol az ember él, és az ember, aki egy helyen él, elválaszthatatlanok egymástól”. Folyamatosan hatnak egymásra, s ebből az ezeryi kölcsönhatásból adódik valamilyen szellemiség, amelynek megragadására kísérletet tehetünk. Csak a *Sárospataki Ifjúsági Közlönyt* lapozgatva is azt láttam, hogy a pataki témák, a pataki vonatkozású reflexiók, akár helyrajzi, történeti jellegűek, akár esszészzerű gondolatok, személyes hitvallások, mennyire gyakran fordultak elő akkoriban. Mind prózai, mind verses formában. A Patakot reprezentáló és megelevenítő szövegek esetében tehát érdemes számot vetni mindig egy gazdag hagyományanyaggal, utalások hosszú sorával. A „Minden víz a Bodrogba tér” sor jelképi értelméről nem hagy kétséget a vers középső szakasza. Ahogyan minden út Rómába visz, a vers fikatív világában Patak középponttá válik, a szó földrajzi és szakrális értelmében egyaránt, s ebbe a középpontba a Bodrog hordja össze a jelentéseket. A Bodrog és a víz általános fogalma egymásra rétegződik. A pataki diákok és professzorok a Bodrog-parton sétálnak, a Bodrog-parton isszák borukat, arra tekintenek rá merengve a hídról, megmártóznak benne és csónakáznak rajta. Volt olyan, aki számára a Bodrog az idő előtti halál közegévé is vált... Az 1951-es bezárás után októberben, a nevezetes Exodus idején a Debrecenből visszaszökő diákok a Bodrogközön át, Balsánál a Tiszán csónakokkal átkelve a folyó felől érkeztek haza, a kollégiumba. Nagy Barna versében a vonat robogásába behallatszik a Salzburg melletti kis hegyi folyó morajlása, de *ki* már a Bodrog hallatszik belőle.

²⁰ Újszászy Kálmán: *Sárospatak és a Genius Loci*, in BALASSA – KOVÁTS – SZENTIMREI (szerk.): i. m., 381–383, 381.

Don Ramiro.

— Heine. —

„Donna Klára! Donna Klára!
Hő szerelmem évek óta!
Hát kegyetlen eltökélted
S végrehajtod pusztulásom?

Donna Klára! Donna Klára!
Mégis édes, lásd, az élet!
S lenn a mélybe' borzalom van:
Zord, sötét a síri álom.

Donna Klára! Légy vidám, hisz
Don Fernando, vőlegényed,
Holnap oltárhoz vezet, — mondd,
Elhívsz engem ünnepedre?”

„Don Ramiro! Don Ramiro!
Tülkemény e szó fülemnek,
Fájóbb, mint a csillagoknak
Gúnyolódó pislogása.

Don Ramiro! Don Ramiro!
Csillapítsd le mord kedélyed;
Sok leány van a világon,
Minket Isten elszakított.

Don Ramiro, aki bátran
Annyi tenger mórt legyőztél,
Győzd le most saját magad, — s jer,
Jőjj el menyegzőmre holnap.“

„Donna Klára! Donna Klára!
Esküszöm, hogy ott leszek majd!
S táncolunk is egyet együtt;
A viszontlátásra holnap.“

„Jó éjt!“ Csörg az ablak. Ámde
Lent sőhajtva áll Ramiro;
Állt kövülten még sokáig,
Végre elshant az éjben.

Végre hosszú birkozásra
Enged már az éj a napnak;
Ugy terül el most Tolédo,
Mint virágos, tarka kertek.

Palotáknak, kéjlakoknak
Ezre csillog fényözönben
S a sok templom kupoláit
Szűzaranyba vonja a nap.

Zsongva-búgva, mint a méhraj,
Zúg a tornyok ércharangja,
S kedves ének zeng a hívek
Ajkain a templomokból.

Ámde nézd csak! nézd amottan,
A főtemplom: ajtain hogy
Nyüzsg, tolong a tarka népség,
Rajzik árad egy tömegben.

Fényes úrnép, cifra dámák,
Nagy parádében cselédek . . .
. . . Kong a templom érci nyelve,
S közbebúg vén orgonája . . .

Ám közepén hódolattal
Nyitnak utat, ott vonúl el
Diszesen az ifjú pár most,
Donna Klára, Don Fernando.

Már egész a nászi lakhoz
Ér a hőmpölygő tolongás;
Ünnepségbe kezdenek ottan
Pompa-árban, ősi módon.

Hősi torna és dús asztal
Váltakoznak vig kacaj közt;
Tűn' az óra észrevétlen,
Már leszáll az éj sötétben.

S egy terembe, lengve táncra
Gyűl a cifra nászi népség;
Szinte szikrát szór a pompás
Öttözik a csillogásban.

Kimagasló székre ül le
A menyasszony s vőlegénye,
Donna Klára, Don Fernando,
S édes szóval elcsevegnek.

Heinrich Heine *Don Ramiro* című versének Nagy Barna általi fordítása
(forrás: *Sárospataki Ifjúsági Közlöny 1927. május*)

Hívás.

Kis kerteskémben álldogálok,
 Fájó szívvel tekintve jót:
 A róza, megfű, s mind a többi
 Mily búsan hajtja le fejét.
 Mi lett kitévés kis virágok?
 Hisz kaptok napfényt, harmatot,
 Másutt minden jobban virágnak!
 Ti vételek itt mi árthatott?

Mit kérdesz? - felel a róza -
 Hisz körös a mi bánatunk;
 A miért te oly tömörű vagy,
 Mi is csak azért hervadunk.
 Miert oly bús, üres e nagy ház?,,
 Mert lelke nincs, hiányzik o!

Mi is felelődnünk, ha egyszer
A legjobb rózsá ideje...

Jövel, jövel, ne várjunk itt hiába,
Te legjobb rózsá, virágok virága!

Eger. 1903. júl. 28.

Nagy Béla *Hívás* című versének kézírata (az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárából)

Emléke 1991

Micunak névnapjára /1960./Invocatio:

— Dr. Ferenczy Miklós Gondolatnaplójából —

- Mússa! te most ne isélj velem, inkább teljes erővel csapj bele Ússz-idegőbe a lantodnak s valamennyi húrodon őt segedi, akinek a nevenapja vagyon ma s akinek itt vidám ünnepszésére begyűltünk.
5. Ismered őt jól, nem szélsőség teneked bemutatnom. Hiss' régóta híved: még pápai szenge diák volt, hogy megígédted, amint a Horatius és a Homeros nyelvét biflángatta s / világot itta magába - a te világot, Mússa! - De már nemcsak maga kedvel
10. minden szepet, jót, nemest s igazat, de gyermekeit se mulasztja el arra vesérleni szepen, mit tudomány, zene, tánc, költészet s emberiség a művelődés utján termelt ihleted által.
- Ast se feledd, hogy a multkor a torkod is ő esztelte meg, mikor ugy berekedtél, Mússa, szómai se tudtál. Láttam, amint után erre hosott s meglestelek: éppen akkor nyúlt bele isteni gigád legfenekebe és kikötört a bajt; szempillantásnyi idő sem telt bele, újra kacagva daloltál. Perese, asóta
20. dús Helikon s Parnassus mússai népe előtt is ismeretesebb, mint a legújabb tudományok, mince annak jobb doktora, mint Miklós de Ferenczy.
- Nagy díszöség volna tehát, Mússa, ha te mostan nem gassulálál illőképp mivelünk egyetemben.
35. Sőt: te vesed a mi gyarló emberi eszétainkat, hogy méltóképpen mi küszötsük e nagy napon őt is, és a szerzőit is. Ne haboss hát! Vágj bele bátran! Dupla adag nektárt tölts majd teneked Gyanyásdés, hogy ki ne száradjon torkod s kedved se lohaadjon.

A Mússa Miklóshoz:

30. Méltó vagy csakugyan lantozra, Ferenczy, te kedves doktorom itt a halandók közt. Miklós, bizony ugy van, sokszor hallottam rólad művészi körökben. Est nem ugy értettem, no, ne félj, hogy "népi szeméssék" künt! Nono, perese, hiss ottan is ismeretes vala jó pár virtussal véghezvitt műveleted, miket én még meg sem is énekelék. Például - hogy csak es egyet említsen - mikor egyetlen rövid éocaka léptél háromszor pengőnek, hej! úgy én a nyakára, hogy haza nem másképp, de hitelbe hosott meg a taxis.
40. Igy jár as, ki a három banda cigány fene szonját pesszövel s feketével akarja eloltani, sejj-haj! Sejj! - no de hagyjuk... "Régi dicsőségünk..." ne zavarjuk... Jó volt, szép volt! A fene bánja s osipje a kánya!
45. Am művészkörök én most nem Paracónak e füstös népét értettem, hanem éppen az énekeseknek s színeseknek a szépsémi hálás csapatát, kik mind teneked köszönik, hogy a hangjukat újra megadtad.

Nagy Barna: Micunak névnapjára, részlet (az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárából)

Analekta 1894.

Végrendelet

Ittam Salzburg táján,
1956. augusztus 8-án,
harafelől robogó vonaton.

Pataki erdők illata
vonzott magint ma este.
Hegyi riasok szirtfala
mögött is azt kereste
a multba fűző szem s ideg:
a te hegyeid vonalát
mikor pillantja meg,
PATAK!
felejtethetlen városom!

De régen láttalak,
pedig mindig
magamban hordalak!

S most minden emlékek és remény
vonatrobajjal halogál.

A Salza zúgó habjai
épp most morajlottak felém,
amint a Bodrog székesége
árában elmerültek:
Minden víz a Bodrogba tér
– torokfajtó könny és Duna,

Nagy Barna *Végrendelet* című versének kéziratváltozata
(az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárból)

sivárnyagos felhőteher,
tő, tenger s még a vízcsap is -
Bodrogba foly, Bodrogba víz...
(Emlékszel-e, kicsi fiam,
alig eszmélő kis fejedben
a Bodrog és a víz fogalma
hogyan folyt egybe egykoron?)

Ugye, fiam,
ha majd elomlanék
a pesti flaszteren,
kórházi ágyon, bár akárhol -
hazavinnél, haza, Patakra?!
Apám s anyám mellé tessék!
Hadd várjak ott,
ott hadd várjak feltámadást:
egy földit még - az iskoláét,
s a másikat, az örököt -
a minden testekét.

Mondd hát velem a meméségben
- játékaid közül az égre nézve:
Hírem testünk feltámadását!

Nagy Barna

Az Alina Mátér követségének küldöm
fiú nentettel! N.B.

Anaklita 1993.

Végrendelet

Jordan Salzburg táján,
1956. augusztus 8-án,
kaszafélé robogó vonaton.

Pataki erdők illata
vonzott megint ma este,
Hagyóriások kirtfala
mögött is azt kereste
a multba fűró szem s ideg:
a te hegyid vonalát
mikor pillantja meg,
PATAK!
felejthetetlen városom!

De régen láttalak,
pedig mindig
magamban hordalak!

S most minden szelők és remény
vonatrobajjal halogál.

A Salza zúgó habjai
épp most morajlottak felém,
amint a Bodrog tökésege
árjában elmerültek:
Minden víz a Bodrogba tér
– torokfojtó kőny és Duna,
szivárványos felhőteher,

Nagy Barna *Végrendelet* című versének kéziratváltozata
(az SRK Tudományos Gyűjteményei Kézirattárból)

te, tenger és a vízcsap is –
Bodrogba fojt, Bodrogba víz...
(Emlékszel-e, kicsi fiám,
ahogy eszmélő kis fejedben
a Bodrog és a víz fogalma
hogyan fojt egybe egykoron?)

Nagy, fiám,
ha majd elmondanék
a pesti plasztikon,
kórházi ágyon, bár akárhol –
haza vízzel, haza, Patakra?!
Apám s anyám mellé teszem!
Hadd várjak ott,
ott hadd várjak feltámadást:
egy földit még – az iskoláét,
s a másikat, az örököt –
a minden testekét.

Mondd hát velem a meszeségben
– játékaid közül az égre nézve:
Hízem testünk feltámadását!

— Nagy Barna

Ujvárosy Kálmánhoz küldöm,
szerezzétek: N.B.

